

апробувати в навчальній практиці самостійні творчі моніторингові програми, комплексні кваліфікаційні роботи, тести й інші ефективні форми і засоби глибокої перевірки й об'єктивної оцінки рівня загальної і професійної підготовки, у тому числі заснованих на широкому використанні сучасної обчислювальної техніки. Ці задачі, безумовно, треба вирішувати з урахуванням специфіки кожного вузу, цілеспрямованості професійного навчання з кожного напрямку підготовки майбутніх фахівців, а також з обліком тих найважливіших завдань, що поставлені перед вітчизняною системою освіти на сучасному етапі.

Література

1. Абдуллина О.А. Общепедагогическая подготовка учителя в системе высшего педагогического образования. – М., 1984, 1990; Демократизация образования и подготовка специалистов для школы / Под ред. О.А.Абдуллиной. – М., 1997.

2. Кваша В. Только один способ управления эффективен // Народное образование. – 1997. – № 1. – С.5.

*Внукова О.
Институт педагогіки і психології професійної
освіти АПН України*

ПЕДАГОГ В СИСТЕМІ РОЗВИТКУ ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ

Розбудова України як демократичної держави, становлення громадянського суспільства актуалізують розробку суспільно-політичних питань, пов'язаних із розвитком політичної культури соціуму і, зокрема, студентської молоді. Одностайними є дослідники в тому, що політичну культуру студентів належить активно формувати. Але кількість праць, в яких аналізується педагогічний аспект даної проблеми, обмежена. На практиці також спостерігається відхід педагогів від політичної освіти і політичного виховання студентів.

Ситуація, що склалася, потребує виправлення, оскільки дефіцит політичної культури демократичного типу викликає труднощі становлення демократії, формування громадянського суспільства. Від педагогів очікується підвищення їх ролі в вирішенні цих завдань, про що йдеться в Державній програмі “Вчитель”, затвердженій 2002 року.

Суспільною роллю визначається особливе місце педагога в системі розвитку політичної культури студентів як суб'єкта, що впливає на молодь з метою формування демократичної політичної культури. Цей вплив великою мірою

обумовлений рівнем розвитку політичної культури педагога, здійсненням цілеспрямованої педагогічної діяльності, особистісними якостями педагога, його ставленням до студентів.

Для оцінки політичної культури педагогів як соціальної групи використовуємо розроблені нами критерії [2, С. 61], а також показники, які запропонувала В.С.Болгаріна [1, С.20]. Високий рівень демократичної політичної культури у педагогів буде мати місце за умов:

- глибоких політичних знань, прагнення до їх поповнення, інформованості про основні події, явища суспільно-політичного життя;
- сформованих політичних переконань, орієнтацій, демократичних цінностей, володіння навичками самоаналізу, розвиненого почуття причетності до політичних справ, ініціативності;
- здатності до об'єктивної оцінно-пізнавальної діяльності в сфері політичної теорії та практики в умовах плюралізму;
- наявності моральних якостей; вміння формувати у студентів інтерес до політичних знань, виховання в них громадянськості; високого рівня політичної активності, відповідальності, толерантності.

Політична культура педагогів в більшій мірі реалізується не через безпосередню політичну діяльність, а через педагогічну. Ця діяльність передбачає політичний аспект, оскільки всі педагоги беруть участь в реалізації політичних рішень: виконанні державних замовлень, законодавчих актів, документів, навчальних програм тощо. Завдяки діяльності педагога здійснюється державна політика у створенні інтелектуального, духовного потенціалу нації, передачі молоді суспільного досвіду, культури, в тому числі й такої її складової, як культури політичної.

Розглянемо доцільну діяльність педагога в системі формування політичної культури студентів. Для її здійснення педагогам необхідно мати:

- знання потреб, тенденцій суспільного розвитку, основних вимог суспільства щодо формування демократичної політичної культури (цей компонент визначає характер і зміст діяльності, мету, завдання);
- наукові знання, вміння і навички, основи досвіду, що накопичені людством в сфері політичної культури, які треба передати студентам;
- педагогічні знання, досвід, майстерність, інтуїцію, щоб ефективно впливати на студентів, стимулювати їх самодіяльність, активність;
- високий рівень демократичної політичної культури.

Змістова характеристика основних компонентів педагогічної діяльності може бути представлена таким чином: мета – формування особистості з демократичною політичною культурою – гідного громадянина України, суб'єкти діяльності – педагоги, об'єкти – студенти (вони ж і суб'єкти, оскільки

продуктивною буде діяльність тільки за умов самовиховання і самонавчання студентів), дії (способи, прийоми впливу на студента), результат діяльності (ідеальний – це такий рівень сформованості потрібних рис і якостей особистості студента, який би свідчив про наявність у нього високого рівня демократичної політичної культури).

Мета зумовлює завдання, яке в загальному вигляді звучить як виховання й навчання демократії. В своїй діяльності педагог має трансформувати власні цілі й завдання в цілі й завдання суб'єктів. Це стимулюватиме активність студентів, викликаючи позитивні зміни в особистісному розвитку, а отже, сприятиме і формуванню політичної культури.

Традиційно педагогічна діяльність конкретизується через функції педагога, що зреалізуються в викладацькій та виховній роботі. Дидактична функція в системі формування політичної культури студентів передбачає не тільки передачу політичних знань, а й формування вмінь здобувати їх самостійно, аналізувати. Педагог має бути організатором процесу засвоєння політичних знань, політичної інформації студентами. Розвивальна функція – це забезпечення демократичних засад освітнього процесу, за яких у студентів вироблятимуться відповідні цінності, розкриватиметься творчий потенціал, студент зможе самоутвердитись, самореалізуватися. Виховна функція полягає в трансформації поставленої суспільством мети в конкретні педагогічні завдання по формуванню демократичної політичної культури студентів, відповідних особистісних якостей, загальнолюдських цінностей.

Оскільки діяльність педагога спрямована на особистість, то її оцінка визначатиметься розвитком особистості. Беручи до уваги показники оцінювання результативності педагогічної діяльності, які виділив академік І.А.Зязюн [3, С. 114], вважаємо, що в системі формування політичної культури майбутніх педагогів професійної школи найвища оцінка педагогічної діяльності буде визначена стабільним інтересом студентів щодо політичних подій, демократичними переконаннями, цінностями, чіткими уявленнями про сферу політичного життя, вмінням критично сприймати інформацію, аналізувати її, здійсненням конструктивної політичної діяльності для задоволення суспільнозначущих інтересів. За цих умов студент буде включений в життя суспільства не людиною-гвинтиком, а самодостатньою особистістю.

Для отримання такого результату педагогу в процесі діяльності треба через свій предмет пропагувати політичні знання, отже відбирати й компонувати відповідний навчально-виховний матеріал, залучати студентів до різних видів суспільнокорисної діяльності, сприяти роботі студентського колективу, органів самоврядування, здійснювати діагностику навчально-виховного процесу, педагогічне прогнозування, встановлювати оптимальні відносини з студентами,

батьками, представниками громадськості, аналізувати і коригувати результати навчально-виховного процесу, застосовувати інноваційні педагогічні технології тощо.

Конкретна робота педагогів по формуванню політичної культури студентів може бути представлена таким чином:

1) визначення рівня розвитку політичної культури студентів (це можна зробити за допомогою бесіди, опитування, спостереження, анкетування;

2) оптимальний вибір форм і методів роботи;

3) розробка плану роботи у відповідності до завдань (продумати можливості навчального предмету, який викладається педагогом, в подачі політичних знань, вихованні демократичних цінностей тощо; якщо це куратор групи, то він повинен скласти загальну характеристику групи по цьому питанню, спланувати необхідні виховні заходи і т.д.);

4) здійснення практичної роботи, спрямованої на формування політичної культури студентів. Для корекції результату – займатись діагностикою.

Зміст роботи для кожного педагога в залежності від його посади буде різним, але активність всіх в цьому процесі – вирішальна умова успіху.

Щоб забезпечити ефективне формування демократичної політичної культури педагогам необхідні, на нашу думку, такі вміння:

- об'єктивно аналізувати й оцінювати політичні події;
- пояснювати суть політичних явищ, переваги демократії;
- формувати у студентів морально-ціннісні установки, позитивний інтерес до політики, історії й культури України;
- відстоювати свої думки й позиції в умовах плюралізму;
- здобувати політичну інформацію з різних джерел, вільно володіти нею, включати в навчальний матеріал, використовуючи різні методи;
- оцінювати і планувати власну діяльність по формуванню політичної культури студентів, конкретизувати завдання й обґрунтовувати способи їх реалізації;
- враховувати індивідуальні особливості студентів та специфіку колективу щодо сприйняття політичної інформації, вироблення демократичних цінностей;
- забезпечувати демократичну атмосферу в колективі студентів;
- діагностувати, коригувати зміни в особистості студента як носія політичної культури, передбачати можливі відхилення й небажані явища в процесі формування політичної культури;
- об'єктивно оцінювати досягнення студентів, їх можливості, стан матеріальної бази щодо здійснення заходів по формуванню політичної культури;
- творчо використовувати інноваційні педагогічні технології;

- сприяти організації суспільно-корисної діяльності, що розвиває соціально значущі якості, заохочувати самостійність, творчу активність, критичність мислення;
- заохочувати включення студентів у самоврядування ВНЗ;
- планувати зв'язки з батьками й громадськістю по організації процесу формування демократичної політичної культури студентів.

Не применшуючи значення багатьох людських якостей, вважаємо, що з точки зору ефективного розв'язання завдань по формуванню демократичної політичної культури студентів, педагогу потрібні цілком певні особистісні якості, а саме: толерантність, відповідальність, справедливість, вимогливість, принциповість, доброзичливість, чесність.

Толерантний педагог вміє вислухати студента, перейнявшись його проблемами, проявити увагу й зацікавленість. До речі, у сфері політичного спілкування толерантність – це уважне, терпляче ставлення до опонента, вміння зрозуміти його позицію, виявити принциповість. Отже, толерантність – ознака і педагогічної, і політичної культури. Те ж саме можна сказати і про інші означені якості, які можуть засвідчити демократичний тип політичної культури. Педагог здійснює вплив на студентів всіма своїми якостями, тому залишається цінною відома теза К.Ушинського про те, що педагогу треба бути таким, якими він хоче бачити своїх вихованців.

Позитивні якості особистості становлять основу її авторитету. Мати авторитет для успішного формування політичної культури у студентів означає бути ерудованою, компетентною у питаннях політики, високоморальною, неординарною особистістю.

Однією з умов успішної взаємодії педагога і студента є гуманізм у їх відносинах. До гуманізму ввійшли всі вищі цінності, які виробило людство і які одержали назву загальнолюдських. На них ґрунтується побудова демократичних суспільств і вони характеризують політичну культуру як демократичну. Педагог, виступаючи учасником зміцнення демократичного ладу, повинен відповідно будувати свої відносини зі студентом.

В педагогіці дослідниками виділено три основні стилі ставлень педагога до вихованця: стійко-позитивний, пасивно-позитивний, нестійкий [4, С.31-32]. Звісно, для системи формування політичної культури майбутніх педагогів професійної школи підійде виключно перший стиль, за якого педагог має стабільне позитивне ставлення до студентів, готовий їм допомогти, конструктивно реагує на недоліки, має потребу в неформальному спілкуванні.

У відповідності до типу (суб'єкт-суб'єктне, суб'єкт-об'єктне) спілкування педагога може бути функціонально-рольовим й особистісно-орієнтоване. Зрозуміло, що лише особистісно-орієнтоване спілкування забезпечує ефективний

розвиток особистості студента, який свідомо і планомірно може удосконалювати себе, а не бути цілковито залежним від обставин.

Продуктивність педагогічної дії багато в чому визначається стилем спілкування, під яким розуміють стійку систему способів і прийомів педагога під час взаємодії зі студентом. Для успішного формування демократичної політичної культури студентів не допустимі стилі, за яких стосунки є лише офіційними, студент розглядається як пасивний виконавець наказів; педагог не може організувати спільну діяльність, керується власним емоційним настроєм, не дає можливостей прояву самостійності, творчості студента; з метою завоювання авторитету педагог виявляє потурання і т. д. Відносини, засновані на повазі й вимогливості педагогів до вихованців, розумінні їх внутрішнього світу – найбільш доцільні для виховання молоді демократичної України.

В посібнику “Основи педагогічної майстерності” охарактеризовані авторитарний, демократичний і ліберальний стилі керівництва, які можна розглядати з точки зору прояву в педагогічній практиці [4, С.35-37]. Виходячи з того, що стиль педагогічного спілкування повинен стати для студентів прикладом людських взаємин в демократичному суспільстві, педагогу необхідно відмовитись від стосунків на авторитарних засадах. Уявляємо педагога з демократичним стилем таким: поважає студентів, цікавиться їх життям, переймається проблемами, проявляє емпатійне розуміння студентів, готовий прийти на допомогу, має позитивну, оптимістичну установку, створює можливості для висловлення точки зору, визнає рівність особистісних позицій, має розвинене почуття відповідальності, проявляє толерантність, тактовність, акцентує увагу на самостійній роботі студентів, його головні виховні засоби – прохання, натяк, усмішка, гумор, опосередковані (через студентський актив, громадську думку, неформальних лідерів), уникає давати накази, вказівки, а вдається до заохочень, похвал, порад, об’єктивний в оцінюванні, враховує думку колективу, не підкоряється суперечливим впливам.

За умов дотримання вищезначених вимог, педагог зможе сприяти розвитку демократичної політичної культури студентів, а отже, стати провідником демократичних змін у суспільстві.

Література

1. Болгаріна В.С. Політична культура вчителя. – К.: Т-во “Знання” УРСР. – 1991. – 48 с.
2. Внукова О.М. Формування політичної культури майбутніх педагогів професійно-технічних навчальних закладів як педагогічна проблема // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2002. – № 2. – С. 56-62.

3. Зязюн І.А. Сутність педагогічної діяльності вчителя // Світло. – 2002. – № 1. – С.111-114.

4. Основы педагогического мастерства / Под ред. И.А.Зязюна. – К.: “Вища школа”. – 1987. – 207 с.

*Глазунова О.Г.
Ірпінський економічний коледж НАУ*

СТВОРЕННЯ КОМП'ЮТЕРНИХ ЗАСОБІВ НАВЧАЛЬНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ ЗАСОБАМИ ВІЗУАЛЬНОГО ПРОГРАМУВАННЯ

Більш ніж 30-річна історія в сфері комп'ютерної підтримки професійної освіти систематично досліджувалась. За цей період в навчальних закладах США, Японії, Франції, Росії, України та ряду інших країн була розроблена велика кількість комп'ютерних систем навчального призначення (КСНП), орієнтованих на різноманітні типи ЕОМ. За рубежом розробку комп'ютерного продукту навчального призначення вважають дуже дорогою справою через високу

Рис. 1. Класифікація АНС за різними ознаками